

sluipwesp. Volgens Dr. Barendrecht is dit een *Phygadeuon*, mogelijk *variabilis* Grav.

Deze pupariën zijn 7,5—8 mm lang en 1 mm breed, bijna geheel roodgeel, cilindrisch, het vooreinde is scheef afgesneden, dorsaal met een vlak, schildvormig, donkerbruin dekseltje; dit heeft in het middenveld maeandrische lijnen, de rand van voren langlijnen, op zijde dwarse lijnen; ter weerszijden van het voorgedeelte bevinden zich de voorstigmen der larve, elk met 10 kortgesteelde knoppen; aan de laatste geleiding van het dekseltje (dit is de naad tusschen den metathorax en den eersten abdominaalring) liggen 2 rijen van groote maar korte aan het einde recht afgesneden haken; overigens schijnen geen haakjes aanwezig te zijn, maar vertoont het puparium slechts uiterst fijne dwarslijnen; het achtereinde is afgerond, de achterstigmen der larve hebben 3 knoppen, waarvan er één kort haakvormig uitsteekt; ook dit achtereinde is verdonkerd: het ventrale dekseltje van het vooreinde, dat de monddeelen draagt, laat gewoonlijk niet los, de mondhaken hebben elk 2 tanden, waarvan de voorste grooter is.

Deze pupariën toonen groote gelijkenis met die van andere Psiliden als *Psila rosae* F. en *Chyliza vittata* Mg. (B. de Vos-de Wilde, Contribution à l'étude des larves de Diptères Cyclorrhaphes, 1935 p. 87 en 88), *Chyliza vittata* Mg., de Meijere, Über die Larven der in Orchideen minierenden Dipteren, Tijdschr. v. Entom. 83, 1940 p. 136).

J. C. H. DE MEIJERE.

Naar aanleiding van mijn zand-nest van *Odynerus oviventris* Wesm.

Van eenige zijden ontving ik enkele opmerkingen naar aanleiding van het medegedeelde over *Odynerus oviventris* Wesm. op de 95e Zomervergadering 15 Juni 1940.

In de eerste plaats vraagt de heer Koornneef mij, of de prooi van mijn wesp bewaard is gebleven, daar hem deze interesseert. Helaas is dit niet het geval, daar ik wel ettelijke rupsjes met de wesp mee naar Texel had genomen, maar de heer Barendrecht had ze niet bewaard, wel de wesp. Ik vroeg Koornneef of ik de eenige cel, die in 1940 gemaakt is, zou opofferen, om te zien, wat deze bevatte; toen ik er echter naar ging kijken, bleek de cel door een vogel opengepikt en alle inhoud was verdwenen. Dit zal wel het werk van de koolmees zijn geweest; de spitse snavelgaatjes komen geheel overeen met de gaten, die ze in okkernooten maken.

De kwestie nu, die Koornneef interesseert, betreft

het volgende: Reaumur, Dl. VI, 8, Pl. 26, beeldt een drietal rupsjes af, die de prooi van een *Odynerus* hadden uit gemaakt; wel niet van *O. oviventris* maar van *O. parietum* L. Ook deze rupsjes waren ongeveer een halve centimeter groot en groen. Een er van (fig. 10) heeft gevorkte stekels, en dit had Koorneef direct doen denken aan sommige bladwesplarven uit de tribus der *Blennocampini* (bv. *Blennocampa subcana* Zadd. op *Geum* levende, die hij een paar jaar geleden als f.n.sp. bekend maakte): ook die larven dragen nl. gevorkte stekels op den rug en zijn meest ook groen. Hij schrijft verder: „Nu heb ik hier bij Velp een plek ontdekt, waar de braamstruiken door dergelijke larven absoluut kaal gevreten worden, misschien door *Bl. alternipes* Kl. Vroeg in het jaar ben ik gaan zien, of er niet wat wespjes te vangen waren — maar ik kwam te laat (dat is me in mijn leven weleens meer gebeurd!), de larven waren al half volwassen. Daarna ben ik in den loop van den zomer bij zonnig weer nog vele malen gaan kijken, of er geen *Odynerus*-wifjes bezig waren, de larven weg te vangen.” Echter dit had geen resultaat; Koorneef's hoop is nu op 1941 gevestigd. Ik hoop door de mededeeling hiervan ook anderen op deze vraag betreffende de identiteit van prooi en *Odynerus* spec. attent te maken.

Dan geef ik het woord aan Pater Benno uit Babberich (Geld.), waarna ik een tweetal opmerkingen naar aanleiding van zijn brief laat volgen: „Met veel voldoening had ik van uw mededeeling over *oviventris* in het verslag kennis genomen — behalve wat Bouwman indertijd er over schreef, heb ik weinig over het voorkomen in Nederland ontmoet. Wellicht stelt u belang in datgene wat ik uit persoonlijke ervaring van deze nestjes ondervond: deze bevestigen te meer dat uw geval toch wel iets bijzonders was.

Ik heb het nest de vorige zomer 4 maal — deze zomer slechts eenmaal aangetroffen, in Babberich en Zevenaar. Het waren telkens wel verschillende ♀♀ — want, deels vond ik ze tegelijkertijd (2 op een serre te Babberich, 1 op een serre te Zevenaar en later daar nog eens, ofschoon ik dat ♀ gevangen had ter contrôle) — dus telkens op een serre!, onder tegen het steunmuurtje en éénmaal tegen het glas, in de hoek van het T-ijzer der sponningen.

Merkwaardig dus dat ook uw vondst weer tegen een serre was: de wesp schijnt toch wel een voorkeur te hebben voor serremuurtjes! In een boekje van „Wat Leeft en Groeit” (bij Het Spectrum, Utrecht, verschijnend) had ik dit al als mijn persoonlijke indruk gegeven. Blij dus te hooren, dat anderen dezelfde ondervinding opdoen!

O. oviventris is hier niet zoo ongewoon: ik ving ze in '39 nog al eens. Maar hoe ik ook uitkijk — alle zonnige muren hebben mijn aandacht, want dat zijn dorado's voor Hymenop-

teren — ik heb het nooit op een *andere plaats* kunnen vinden. In Brabant zag ik wel de ♀♀ van *oviventris* — maar nooit een nest.

Wat het materiaal betreft: al mijn nesten kwamen overeen met *Bouwmans*'s beschrijving: waren van klei, wat zeer krachtig tegen de muur is aangedrukt (oppervlak vrij glad en egaal). Maar hoewel ik bij 4 nesten geprobeerd heb, dit voorzichtig van de achterwand los te maken, lukte dit niet: meer omdat de achterwand zoo stevig tegen de muur (zelfs tegen het glas) was aangezet, dat het nest telkens stuk brokkelde. Het opgedroogde materiaal was haast cementachtig hard, maar brokkelig.

Van één nest kon ik tamelijk regelmatig de opbouw controleren: misschien dat dit bij nadere beschouwing toch wel overeenkomst vertoont met uw experiment. Ik vond dat nest, terwijl de wesp bezig was de tweede rij cellen aan te leggen: een rij was reeds klaar (gesloten! ook de bovenste!) — maar of de wesp daarbij regelmatig van onderen naar boven had gewerkt, is natuurlijk hypothese: ik heb dit verondersteld, omdat ze regelmatig van onderen afaan een tweede rij van twee cellen ertegenaan metselde. Vooral in het begin (het opdrogen van de klei duurde een paar dagen, zoodat de laatstaangelegde cel nog een tijdje door de meer donkere kleur, afstak tegen de rest. Dat laatste was telkens bij eenige uren afwezigheid een gemakkelijk middel om de groei te controleren).

De eerste rij cellen was echter *geen rechte kolom* maar gebogen: daartegenaan heeft de wesp toen een tweetal cellen gebouwd, en tenslotte nog een derde rij van twee. De cellen waren wieg-vormig gekromd. (Een bijgevoegde tekening maakte het verloop schematisch verder duidelijk).

Toen de cellen klaar waren — vermoedelijk al zelfs tevoren — werden ook de „voegen”, de oneffenheden tusschen de cellenrijen, nog aangevuld: aanvankelijk was de scheiding tusschen de rijen — en zelfs iets tusschen de cellen onderling, hoewel zeer weinig! — duidelijk te zien. Later was er aan de buitenzijde één egaal gewelfd geheel van gemaakt.

Zooals gezegd: het losmaken lukte niet: wel kon ik de larven verder opkweken — van de 4 larven die ik uit dit nest kreeg, is er slechts één ingepopt in de lente en 14 dagen later uitgekomen. De rest leefde wel maar verpopte niet: ik vermoed, dat de temperatuur (hoewel in niet-verwarmd vertrek, en in de winter ver onder nul) toch nog iets te hoog is geweest. (Het uitgekomen exemplaar is duidelijk *oviventris*: de gele kleur wisselt bij alle *Odynerus*-spec. en men heeft er weinig houvast aan — dit ex. echter kwam goed overeen met de gegeven kleurverdeling van *Berland* en *Schmiedeknecht*.)

Ter verduidelijk zij nog toegevoegd: dat het hier in Ze-

venaar overwegend kleigrond is, nl. rivierklei. Een kwartier Oostwaarts echter volop zandgrond. Het proviand bestond (in de twee gevallen hier te Babberich, die ik controleerde) uit rupsjes — te oordeelen naar de oppervlakkige indruk: eikenbladrollers, die op 'n 100 passen vandaan zeer druk de eikeboomen bedekten! — maar dat zou nadere contrôle behoeven, want naar de heer Scholten me vertelde, zijn de larven der micro's moeilijk te determineeren zonder ze op te kweeken."

Tot zoover B e n n o.

Opmerking 1. Aannemende dat zijn *oviventris*-nest ook aan de Zuidkant van de serre werd geplaatst, blijkt uit de bijgevoegde teekening, dat de groei van de nestbouw daar ging van West naar Oost en niet, zooals bij mij van Oost naar West.

Opm. 2. Wat aangaat de zetel van de nestbouw, herinner ik me, dat ik voor een paar jaar een cel, die naar ik nu begriip, ook wel van *oviventris* afkomstig is geweest, zag tegen een houten paal van een rustieke doorgang, vlak bij mijn serre. Ik had toen jammer genoeg nog geen voldoende belangstelling voor dit mij onbekende voorwerp.

Tenslotte schrijft mij Prof. Jos. H. B o l s uit Lubbeek (België) o.a. „U citeert in uw literatuurlijst E. B o u w m a n, De Levende Natuur 1934. Wel ik meen, dat juist in dat artikel van B o u w m a n de uitleg voorkomt, waarom uw *O. oviventris* nest door mekaar viel, t.w. omdat gij het uwe te vroeg er hebt willen afsteken. Zoudt u niet gelukt hebben met te wachten tot *oviventris* heel het nest met zijn gewonen fijnen leemborstel overstreken had? Leemlaagje houdt alles bijeen”.

Misschien heeft B o l s hier gelijk in, maar dan had ik geen zekerheid gehad met de identiteit van de wesp en bovendien twijfel ik of de achterkant gehouden zou hebben en bij het afsteken toch geen hopelooze rommel ontstaan zou zijn. Ook P. B e n n o, die de *O. oviventris* zoo telkens kan waarnemen, en nesten van cement-achtige hardheid had, stuitte op de moeilijkheid bij het afnemen der nesten.

Ondertusschen zal ik zelf terdege uitkijken, of ik in de toekomst nog eens met *oviventris* in contact kan komen, dit jaar ontdekte ik verder niets.

Het lijkt mij een goede gelegenheid om de aandacht te vestigen op een uitermate interessant artikel van J. H. B o l s in „De Levende Natuur” (Jg. XLV Afl. 6/7 Oct./Nov. 1940. pp. 102—110, fig. 1—4). Hij beschrijft daarin een talrijke kolonie van *Odynerus parietum* L. op v l a k k e n leembodem en niet, zooals het gewone is, tegen vertikalen of glooienden wand. Het artikel wordt fraai geïllustreerd door photographische opnamen en diagrammen.

Bergen N.H., „De Haaf”. D. MAC GILLAVRY.